

**Beheer van
kruidenrijk grasland**

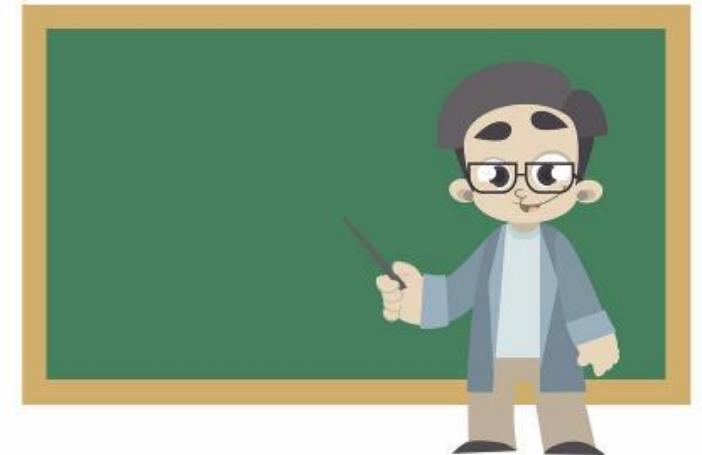
**Eerste ervaringen
uit Koeien en Kruiden**

Goaitske Iepema

Opbouw presentatie / leerdoelen

- Kruidenrijk grasland, wat verstaan we er onder?
- Afhankelijk van je doel en grondsoort
  - Ontwikkeling / realisatie kruidenrijk grasland
  - Beheer kruidenrijk grasland
- Project koeien en kruiden
- Eerste resultaten
- Cliffhanger

Wat is kruidenrijk / divers grasland?

Agrarisch natuurbeheer: pakket kruidenrijk grasland:

- Beheereisen (rustperiode en bemesting)
- Indicatorsoorten, 4 aanwezig

A-ware - AH melkstream, minimaal 5 kruiden aanwezig

FrieslandCampina - top-zuivellijn, 40% blijvend grasland, deel hiervan kruidenrijk grasland met uitgestelde maaidatum

Welke kruiden zijn goed en wat is een goed aandeel?

Goed voor wat?

- Voor de koe?
- Voor de ruwvoerproductie?
- Voor de weidevogels?
- Voor het imago?
- Voor de veehouder?

En als je dat weet, hoe krijg je deze kruiden en dit aandeel?

koeien en kruiden

Wat is kruidenrijk / divers grasland?

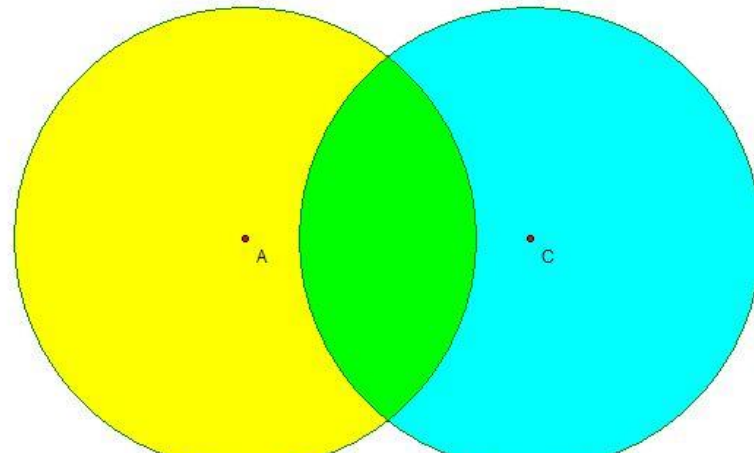
Vraag 1: wat is je doel?

Biodiversiteit

- Bescherming specifieke soorten (ANB)
vaak met uitgestelde maaidatum en beperkingen qua bemesting
- Algemeen focus op insecten en weidevogels

Agro-functioneel

- Koegezondheid
- Economie (hogere melkprijs)
- Imago
- Stikstofbinding door vlinderbloemigen

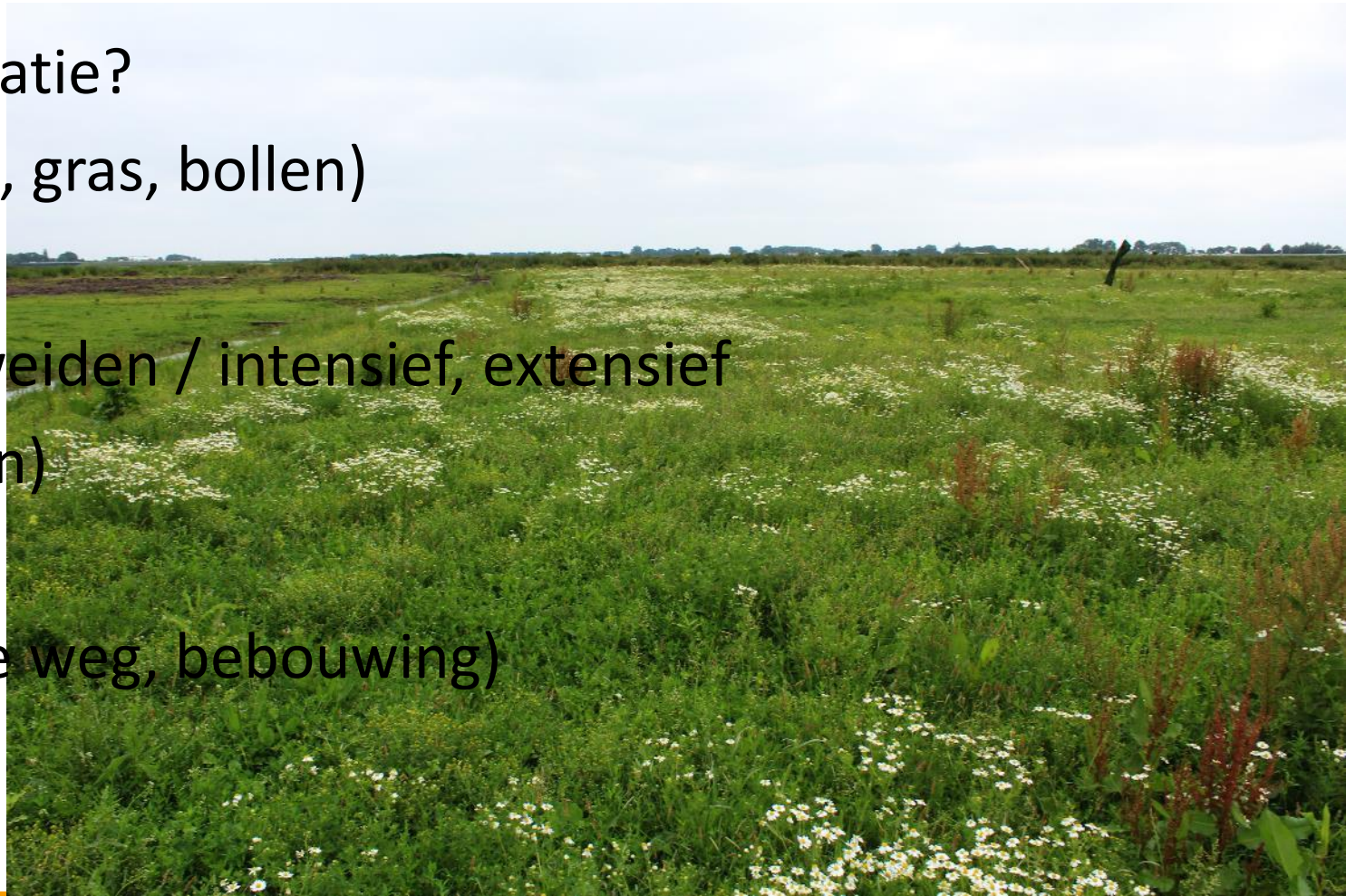
koeien en kruiden

Beheer en ontwikkeling kruidenrijk grasland

Vraag 2: wat is je uitgangssituatie?

- Geschiedenis perceel (mais, gras, bollen)
- Onkruiddruk
- Gebruik perceel: maaien, weiden / intensief, extensief
- Grondsoort (zand, klei, veen)
- Nat of droog
- Omgeving (plasdras, drukke weg, bebouwing)

Project koeien en kruiden: 2017 -2020

LOUIS BOLK
I N S T I T U U T

westergo

Koöperatyf Kollektyf foar
Agrarysk Natuer en Lânskipsbehear

**van hall
larenstein**
university of applied sciences

Financiers

provinsje fryslân
provincie fryslân

Ministerie van Economische Zaken

Centre of Expertise

AGRODIER

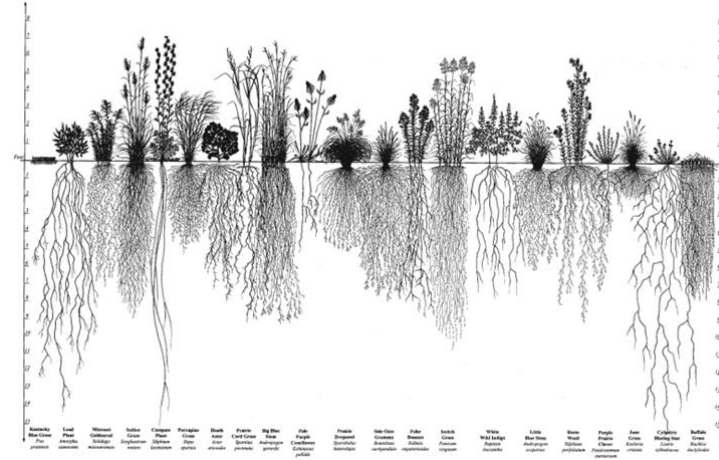
koeien en kruiden

Aanleiding project Koeien en Kruiden

- Groeiende interesse in kruidenrijk grasland
  - Functionele kruiden
  - Biodiversiteit
- Maar nog geen gangbare praktijk mede door:
  - Kennisvragen rondom beheer en inpassing in de bedrijfsvoering
  - Twijfels over (economische) voordelen kruidenrijk grasland.

Doel en opzet van het project

- Beantwoorden operationele vragen rondom beheer
- Effecten op Economie en Koegezondheid in kaart brengen
- Effecten op insectenpopulaties en bodemleven meten
- Kennisontwikkeling en kennisdeling tussen boeren

Projectopzet

1. Best practice bedrijven
2. Demonstratiebedrijven
3. Experiment mengsels en management
4. Kennisdeling

1. Best practice en referentie

5 Best practice bedrijven

2. Demonstratiebedrijven

Introductie van (inheems) kruidenrijk grasland in de praktijk

Opzet: Aanleggen demo op 7 bedrijven

Drie introductiemethoden

- Inzaaien
- Doorzaaien
- Verschrallen

Metingen

Best practice en referentie

- Koegezondheid (2017)
- Economie en bedrijfsvoering (2018/2019)
- Ecologie (2017, 2018 en 2019)
  - Botanische samenstelling
  - Insecten
- Interviews irt ervaringen boeren (2017/2018)

Demo-bedrijven

- Opkomst metingen (2017, 2018)
- Botanische samenstelling (2018, 2019)
- Insecten (2019)

3. Experiment mengsels en management

Proef Louis Bolk Instituut: Nyncke Hoekstra en Nick van Eekeren op Dairy Campus

- Drie mengsels:
  - Biodiversiteit primair weidevogels
  - Biodiversiteit functioneel en weidevogels
  - BG3 (controle)
- Vier bemesting / maai strategieën
  - Ruige mest met uitgestelde maaidatum
  - Drijfmest + KAS laag met uitgestelde maaidatum
  - Drijfmest + KAS laag zonder uitgestelde maaidatum
  - Drijfmest + KAS hoog zonder uitgestelde maaidatum
- Vier herhalingen

4. Demonstratie en kennisdeling

Delen en verzamelen van actuele kennis over het beheer van bestaand en nieuw aangelegde kruidenrijke graslanden.

Activiteiten:

- Organiseren van studiegroepbijeenkomsten
- Organiseren van de veldwerkplaatsen op best practice bedrijven en de demobedrijven
- Organiseren van een symposium
- Brochure met resultaten project
- Nieuwsbrief

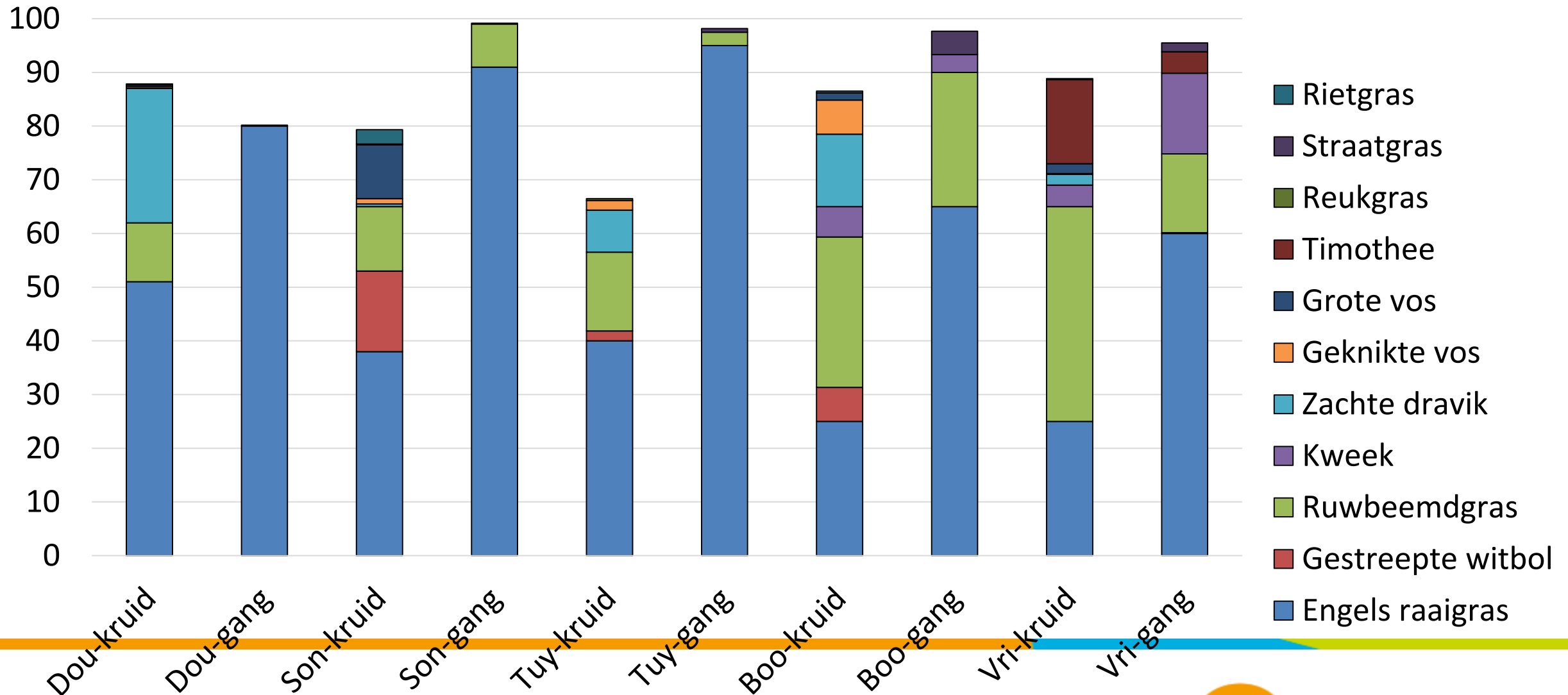
www.hvhl.nl/themapagina/koeienkruiden

Koeien en Kruiden

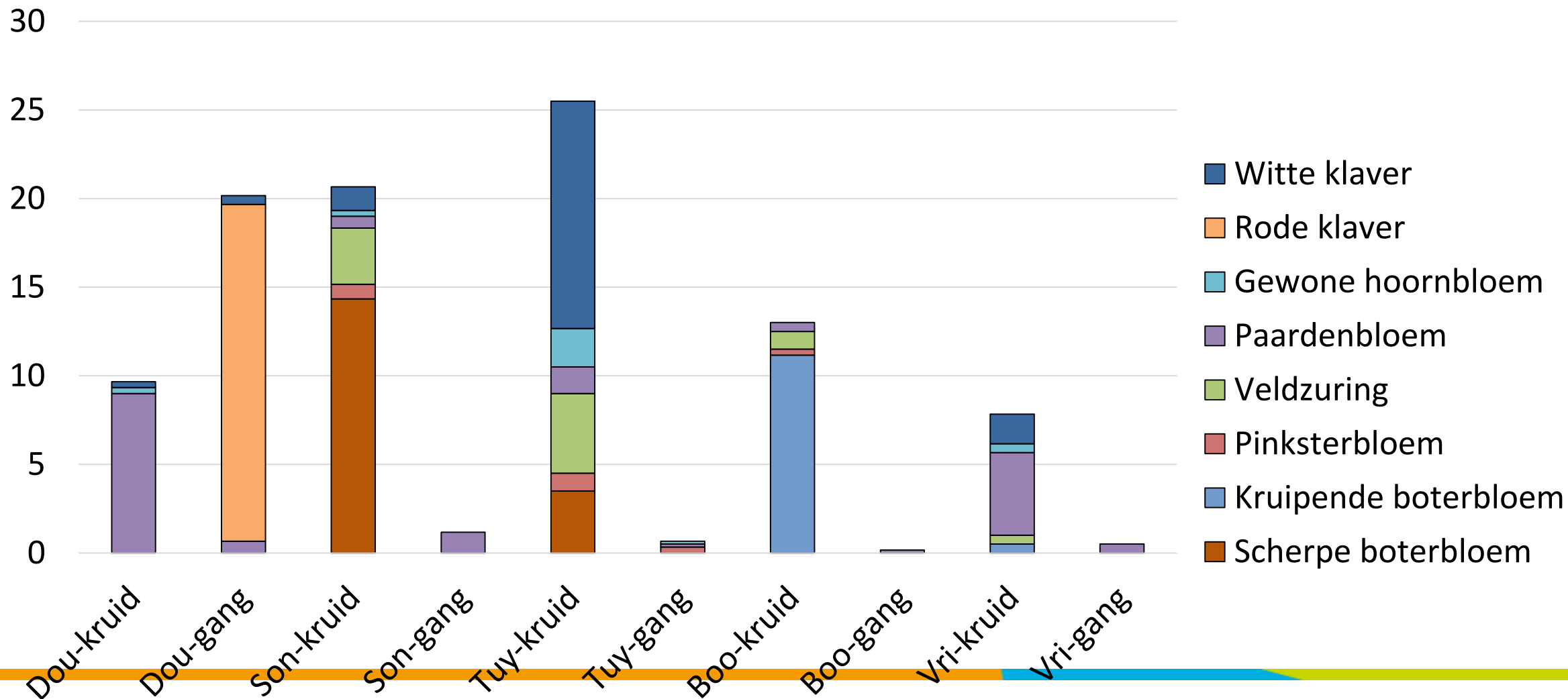

Eerste resultaten – best practice bedrijven

Aandeel klavers en kruiden

2. Demobedrijven Inzaaien, doorzaaien, verschralen

Inzaai augustus 2017

Zand

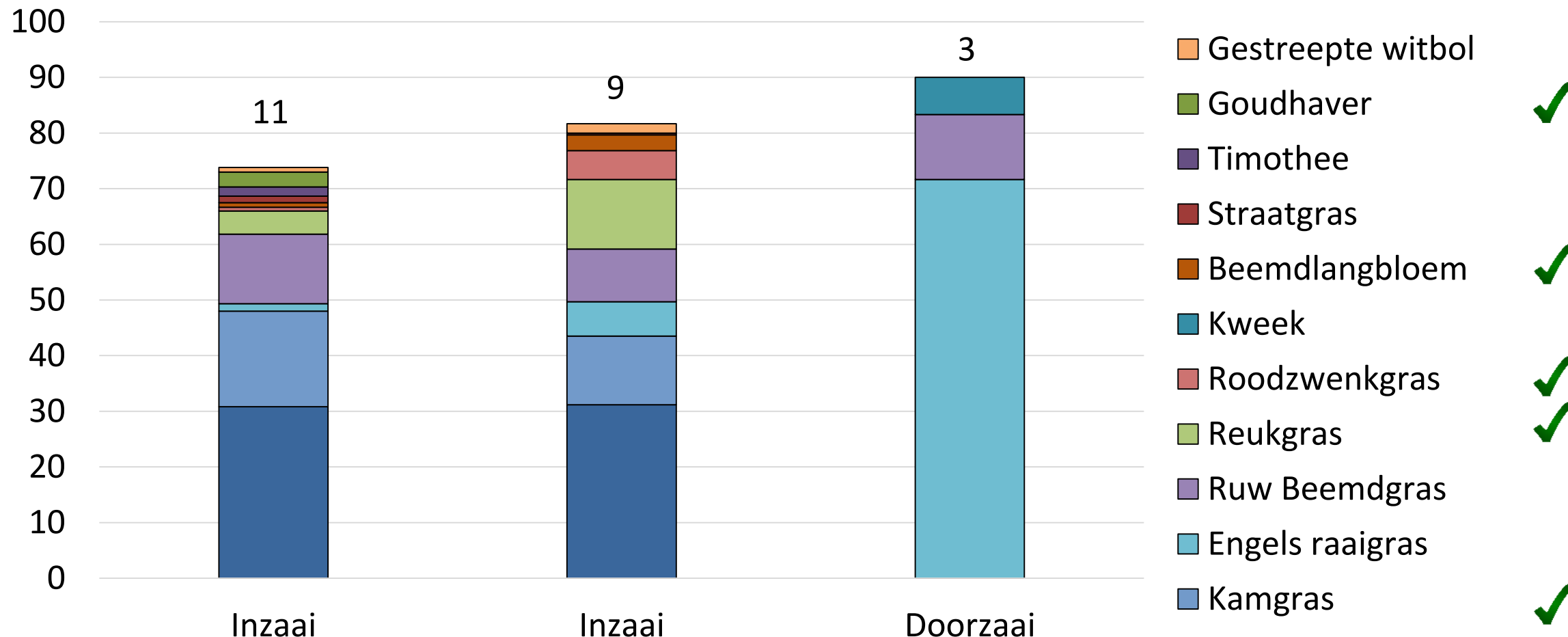
Inzaai maart 2018

Veen

Aandeel grassen: telling 15 mei en 21 augustus 2018

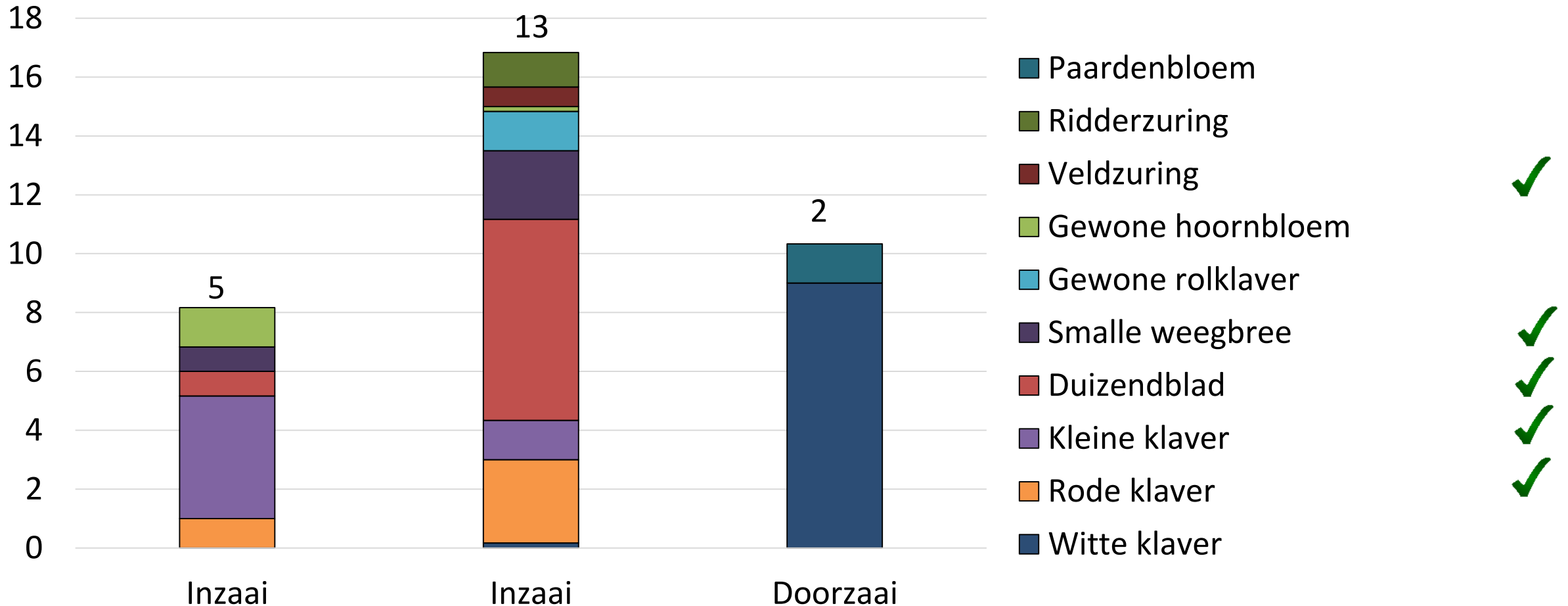
Zandgrond inzaai aug 2017, doorzaai mrt 2018

Grassen: Beemdlangbloem, Roodzwenkgras, Kamgras, Reukgras, Veldgerst (goudhaver)

Aandeel klavers en kruiden; telling 15 mei en 21 augustus 2018

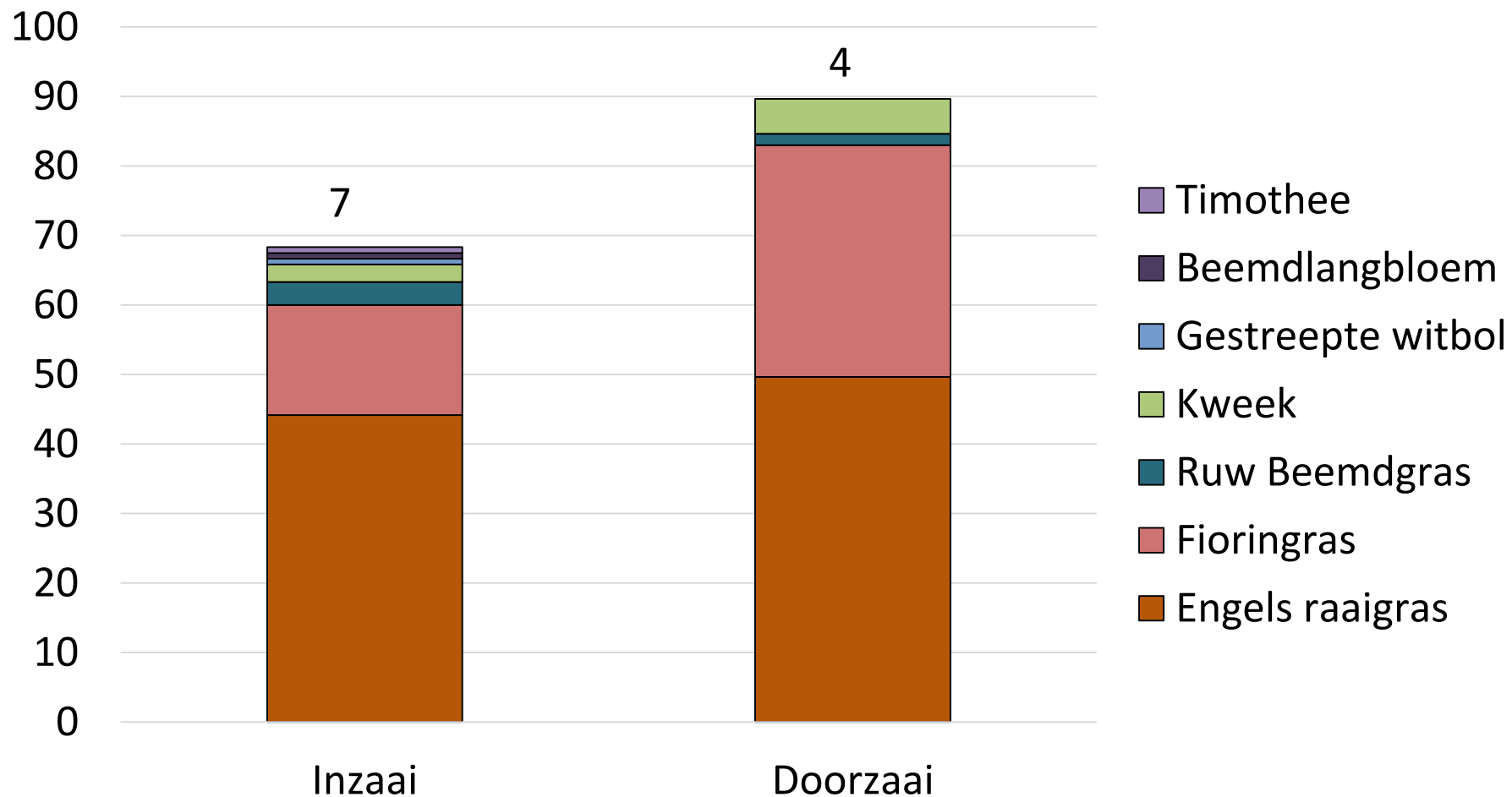
Zandgrond inzaai aug 2017, doorzaai mrt 2018

Duizendblad, Kleine klaver, Rode klaver, Moerasrolklaver, Pinksterbloem, Veldzuring, Veldlathyrus, Echte Koekoeksbloem, Scherpe boterbloem, Vogelwikke

Aandeel grassen: telling 17 sept 2018

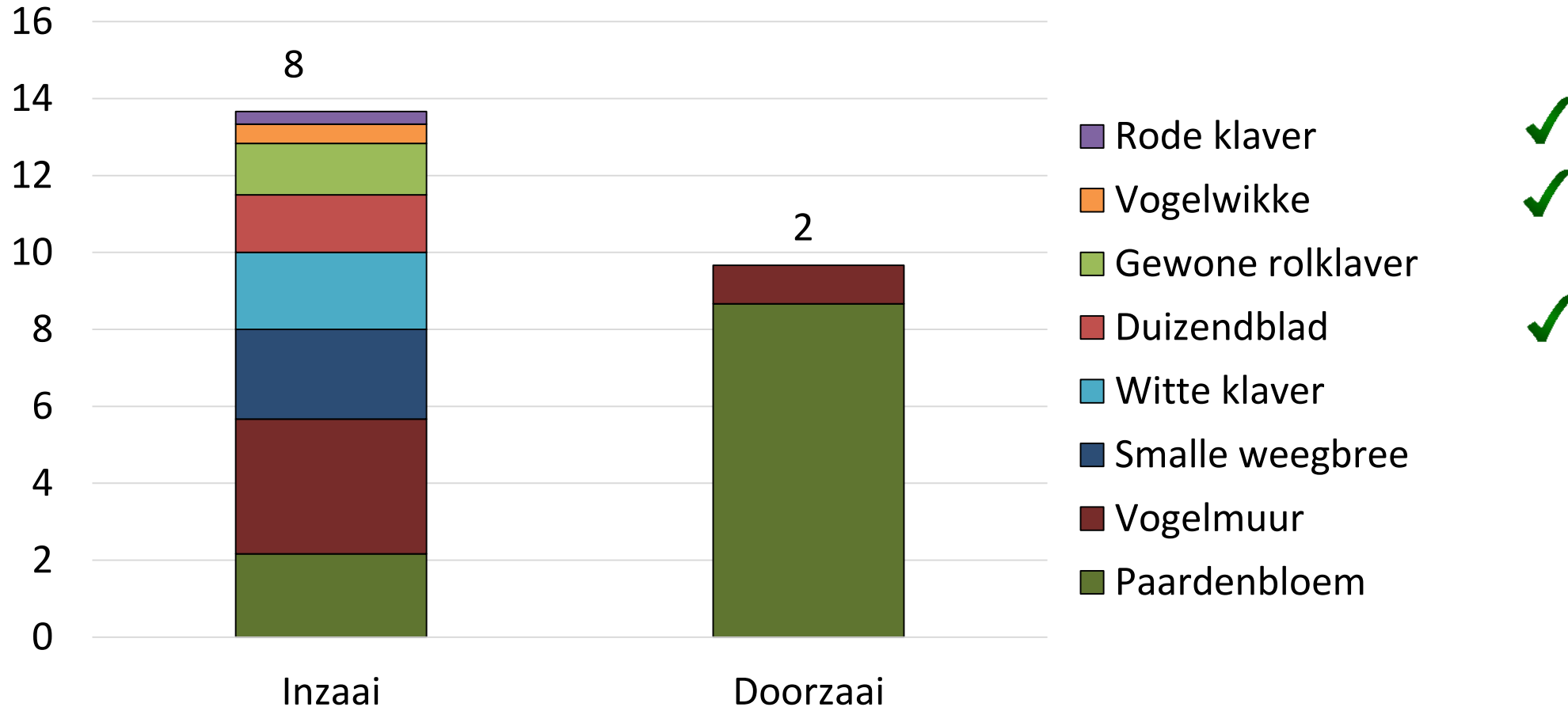
Veengrond inzaai en doorzaai mrt 2018

Grassen: Beemdlangbloem, Roodzwenkgras, Kamgras, Reukgras, Veldgerst (goudhaver)

Aandeel klavers en kruiden: telling 17 sept 2018

Veengrond inzaai en doorzaai mrt 2018

Duizendblad, Kleine klaver, Rode klaver, Moerasrolklaver, Pinksterbloem, Veldzuring, Veldlathyrus, Echte Koekoeksbloem, Scherpe boterbloem, Vogelwikke

Doorzaaien – zode flink kapot maken: nieuwe machines

3. Proef DC ingezaaid op 24 augustus 2017

Samenstelling mengsels

BPW Biodiversiteit primair weidevogels: Kuikenlandmengsel van Biodivers, 20 kg / ha

BFW Biodiversiteit functioneel en weidevogels

Samenstelling:

- Kuikenlandmengsel, 10 kg / ha, plus
- Engel raaigras (7 kg)
- Witte klaver (2 kg)
- Cichorei (0,5 kg)
- Karwij (1 kg)
- Leeuwentand (0,15 kg)

Aangepast beheer 2018

Plan

	N-KAS	N-DM	N-RM	N-totaal
B1	0	0	100	100
B2	130	70	0	200
B3	130	70	0	200
B4	180	170	0	350

2018

	N-KAS	N-DM	N-RM	N-totaal
B1	0	0	0	0
B2	85	70	0	155
B3	90	70	0	160
B4	130	70	0	200

Geen bemesting in voorjaar om kruiden kans te geven zich te vestigen

DM gift B3 en B4 uitgesteld vanwege droogte

1 snede minder dan gepland vanwege droogte

Botanische samenstelling september 2018

Biodiversiteit primair weidevogels

Biodiversiteit functioneel en weidevogels

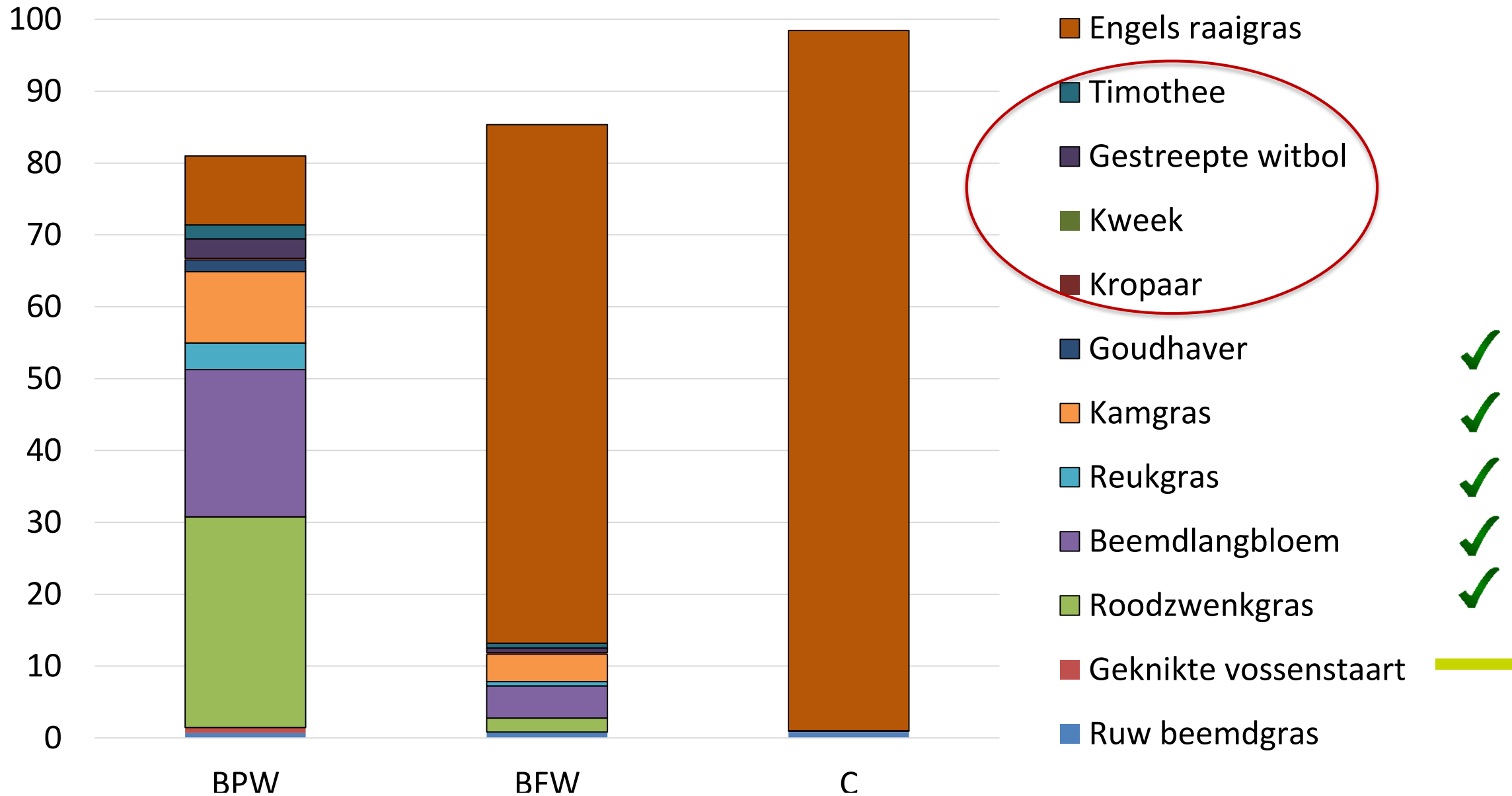

koeien en kruiden

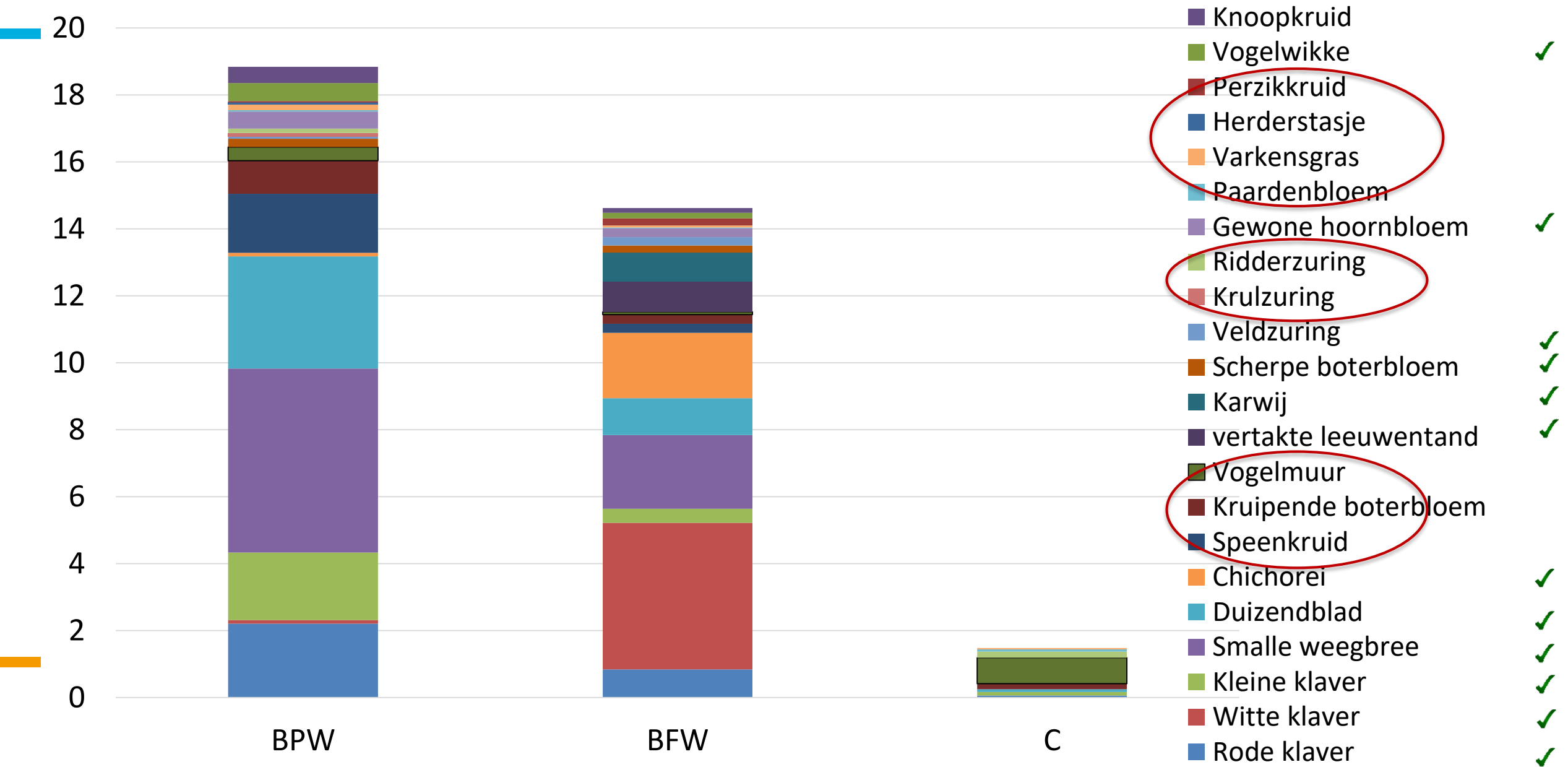
Controle (Engels raaigras)

Botanische samenstelling september 2018

Botanische samenstelling september 2018

Conclusie / Cliffhanger

- Er wordt veel ingezaaid, effect langere termijn?
- Engels raaigras snel dominant
- Kruiden: lage bemesting ↔ productie
- Uitgestelde maaidatum: erg zware snede
  - Te dicht voor kuikens
  - Effect voederwaarde
- Doorzaaien tot nu toe geen succes
- Verschralen: lange adem

Vervolg onderzoek

- Voederwaarde / conservering
- Effect koegezondheid
- Effect melkkwaliteit
- Economie
- Biodiversiteit

Dank voor uw aandacht

